

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2023/24:SfU3

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker regeringens förslag inom utgiftsområde 12, som uppgår till ca 106 miljarder kronor. Därmed avstyrker utskottet de alternativa budgetförslag som förts fram i motioner. Utskottet tillstyrker även regeringens förslag om ändringar i socialförsäkringsbalken och föräldraledighetslagen. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari respektive den 1 juli 2024.

I betänkandet finns fyra särskilda yttranden (S, V, C, MP). Ledamöterna från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet avstår från ställningstaganden när det gäller budgetbeslutet och redovisar i stället sina överväganden i särskilda yttranden.

Behandlade förslag

Proposition 2023/24:1 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

12 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2023/24.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Budgetprocessen i riksdagen	4
Utskottets överväganden.....	6
Regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 12	6
Statens budget inom utgiftsområde 12	9
Särskilda yttranden	23
1. Statens budget inom utgiftsområde 12 (S).....	23
2. Statens budget inom utgiftsområde 12 (V)	24
3. Statens budget inom utgiftsområde 12 (C)	26
4. Statens budget inom utgiftsområde 12 (MP)	26
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	28
Propositionen	28
Motioner från allmänna motionstiden 2023/24	28
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens och motionärernas anslagsförslag	30
<i>Bilaga 3</i>	
Regeringens lagförslag	31

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Statens budget inom utgiftsområde 12

a) Anslagen för 2024

Regeringen anvisar anslagen för 2024 inom utgiftsområde 12 enligt regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2023/24:1 utgiftsområde 12 punkt 4 och avslår motionerna

2023/24:2340 av Isabell Mixter m.fl. (V) yrkandena 6, 11 och 12,

2023/24:2352 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V),

2023/24:2624 av Anders Ygeman m.fl. (S) yrkandena 1, 4 och 5,

2023/24:2725 av Martina Johansson m.fl. (C) och

2023/24:2735 av Annika Hirvonen m.fl. (MP) yrkande 1.

b) Lagförslagen

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,

2. lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584),

3. lag om ändring i lagen (2023:440) om ändring i lagen (2022:1857) om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2023/24:1 utgiftsområde 12 punkterna 1–3 och avslår motionerna

2023/24:2624 av Anders Ygeman m.fl. (S) yrkande 6 och

2023/24:2735 av Annika Hirvonen m.fl. (MP) yrkandena 2 och 3.

Stockholm den 30 november 2023

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Jessica Rosencrantz

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jessica Rosencrantz (M), Ludvig Aspling (SD), Anders Ygeman (S)*, Sanne Lennström (S)*, Clara Aranda (SD), Ulrika Heindorff (M), Daniel Persson (SD), Ingemar Kihlström (KD), Nima Gholam Ali Pour (SD), Annika Hirvonen (MP)*, Mauricio Rojas (L), Jessica Rodén (S)*, Caroline Högström (M), Zara Leghissa (S)*, Isabell Mixter (V)*, Anders W Jonsson (C)* och Lena Bäckelin (S)*.

* Avstår från ställningstagande, se särskilda yttranden.

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens budgetproposition 2023/24:1 i de delar som gäller utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn och ett antal motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2023/24. Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1 och lagförslagen i bilaga 3. Motionsförslagen finns också i bilaga 1.

I bilaga 2 finns en sammanställning av regeringens förslag till anslag för 2024 och de avvikelser från dessa som Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet föreslår i sina respektive budgetmotioner.

Under beredningen av ärendet har Försäkringskassans generaldirektör Nils Öberg informerat utskottet om myndighetens arbete.

Under beredningen av ärendet har statsrådet Anna Tenje, Socialdepartementet, och företrädare för Ekobrottsmyndigheten informerat utskottet med anledning av förslaget om en möjlighet att överlåta föräldrapenning till fler.

Budgetprocessen i riksdagen

Rambeslutsprocessen

Budgetprocessen innebär bl.a. att riksdagen i ett första steg genom ett beslut fastställer en utgiftsram för varje utgiftsområde. Utgiftsramen anger det belopp som utgiftsområdets anslag högst får uppgå till (11 kap. 18 § tredje stycket riksdagsordningen).

Riksdagen har bifallit regeringens förslag och bestämt utgiftsramen för 2024 för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn till 106 070 732 000 kronor (prop. 2023/24:1, bet. 2023/24:FiU1, rskr. 2023/24:47). I detta betänkande föreslår socialförsäkringsutskottet för riksdagen hur anslagen för utgiftsområdet ska fördelas inom utgiftsområdesramen.

Riksdagens ställningstagande till anslag för utgiftsområdet ska göras genom ett enda beslut (11 kap. 18 § fjärde stycket riksdagsordningen).

Uppföljning av regeringens resultatredovisning

Regeringen ska enligt 10 kap. 3 § budgetlagen (2011:203) i budgetpropositionen lämna en redovisning av de resultat som har uppnåtts i verksamheten i förhållande till de mål som riksdagen har beslutat.

I utskottens uppgifter ingår att följa upp och utvärdera riksdagsbeslut (4 kap. 8 § regeringsformen). Som en del i utskottens uppföljning ingår att behandla den resultatinformation som regeringen presenterar. Riksdagen har

beslutat om riktlinjer för bl.a. den löpande uppföljningen av regeringens resultatredovisning (framst. 2005/06:RS3, bet. 2005/06:KU21, rskr. 2005/06:333–335).

Utskottet har mot den bakgrunden gått igenom regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 12 i budgetpropositionen. Genomgången är ett underlag för utskottets behandling av budgetpropositionen och för den fortsatta mål- och resultatdialogen med regeringen.

Betänkandets disposition

Betänkandet har disponerats så att regeringens resultatredovisning behandlas först. Därefter behandlar utskottet de förslag i budgetpropositionen och de motionsförslag som gäller statens budget inom utgiftsområde 12, vilket inkluderar lagförslagen om ökade möjligheter att använda dubbeldagar i föräldraförsäkringen, en möjlighet att överlåta föräldrapenning till fler, förlängning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget och om rättelse av en hänvisning i socialförsäkringsbalken. I det avsnittet tar utskottet också upp de tillkännagivanden som redovisas i budgetpropositionen inom utgiftsområde 12.

Utskottets överväganden

Regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 12

Propositionen

Riksdagen har beslutat om följande mål för utgiftsområde 12 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 12, bet. 2015/16:SfU3, rskr. 2015/16:88):

- Den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer samt minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn.
- Den ekonomiska familjepolitiken ska även bidra till ett jämställt föräldraskap.

Regeringen använder följande centrala indikatorer för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet:

- barnfamiljernas inkomstutveckling
- andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard och med låg inkomststandard
- de familjeekonomiska stödets betydelse för hushållens inkomster och för den utjämnande effekten mellan hushåll med och utan barn
- föräldrarnas användning av föräldraförsäkringen och föräldraledighet.

Av regeringens resultatredovisning framgår att medianen för barnhushållens ekonomiska standard (disponibel inkomst per konsumtionsenhet) ökade under perioden 2011–2021, men uppvisar en svag nedgång mellan 2021 och 2022. Nedgången i ekonomisk standard ses för samtliga hushåll. Nedgången beror enligt regeringen på att den ekonomiska standarden är beräknad i fasta priser och att inflationen varit hög 2022. Samtidigt finns det stora nivåskillnader i ekonomisk standard mellan olika hushållstyper, och dessa skillnader är bestående över tid. Ensamstående kvinnor med flera barn har lägst ekonomisk standard av de olika hushållstyperna och sammanboende med ett barn har den högsta. En viktig förklaring till skillnaderna i ekonomisk standard mellan olika barnhushåll är att sysselsättningsgraden skiljer sig åt. Skillnaden i sysselsättningsgrad är även en central förklaring till att den ekonomiska standarden i genomsnitt är lägre i hushåll där föräldrarna är utrikes födda än i hushåll där föräldrarna är inrikes födda. För barnhushåll där föräldrarna bor tillsammans och där båda föräldrarna är inrikes födda är den ekonomiska standarden 53 procent högre än för motsvarande familjer där båda föräldrarna är utrikes födda.

Andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard var 15,3 procent 2022 och beräknas ha minskat något sedan 2021. Låg ekonomisk standard är ett mått som avser en ekonomisk standard som är lägre än 60 procent av medianen av ekonomisk standard för samtliga personer det aktuella året. Ensamstående

kvinnor med flera barn är den hushållstyp som har störst andel låg ekonomisk standard (44,2 procent), nivån är drygt sex gånger så hög som för sammanboende med ett barn (7,1 procent). För ensamstående föräldrar har andelen med låg ekonomisk standard också ökat något mellan 2021 och 2022. Hushåll som har svag anknytning till arbetsmarknaden riskerar att ha en låg ekonomisk standard flera år i rad.

De familjepolitiska stöden stärker barnhushållens ekonomiska standard, men effekten har minskat över tid. Minskningen gäller särskilt ensamstående hushållen som också är den grupp för vilken stöden spelar störst roll för den ekonomiska standarden. I genomsnitt höjer de familjepolitiska stöden barnhushållens ekonomiska standard med 8 procent, vilket är samma nivå som 2021, men något mindre än föregående år.

Ett kompletterande mått för att mäta ekonomisk utsatthet är låg inkomststandard. Ett hushåll har låg inkomststandard om hushållets disponibla inkomst är lägre än dess beräknade baskonsumtion. Mellan 2021 och 2022 beräknas andelen med låg inkomststandard öka för några hushållstyper, särskilt för de som i högre utsträckning än andra har svag ekonomi, såsom ensamstående kvinnor med flera barn samt sammanboende utrikes födda föräldrar med tre eller fler barn. Familjepolitikens bidrag för att barnhushållen ska nå en god levnadsstandard, i meningen en inkomst som överstiger gränsen för låg ekonomisk standard, har varit i stort sett oförändrad de senaste åren. Om de familjeekonomiska stöden räknas bort från den ekonomiska standarden, skulle 25 procent av barnhushållen ha haft en låg ekonomisk standard 2022. Med stöden minskar den andelen till 15 procent.

Av regeringens resultatredovisning framgår att barnfamiljers ekonomiska standard är lägre än för hushåll utan barn. Familjepolitiken har dock en kompensatorisk effekt, som har legat på samma nivå sedan 2017. Utan den ekonomiska familjepolitiken hade barnhushållen haft en ekonomisk standard som motsvarade 73 procent av den för hushåll utan barn. Med familjepolitiken är andelen i stället 80 procent.

Sett över tid använder män en allt större andel av den föräldrapenning som används under barnets två första år, men enligt regeringen tycks trenden ha stannat av. För barn födda 2018–2020 använde män i genomsnitt 26 procent av dagarna, kvinnor 74 procent. Det är ungefär vart femte föräldrapar som delar föräldrapenningen jämställt (båda föräldrarna tar ut minst 40 procent av föräldrapenningen) under barnets två första levnadsår. Det är främst föräldrar med hög utbildning som delar föräldrapenningen jämställt. Den tillfälliga föräldrapenningen är mer jämnt fördelad mellan män och kvinnor. Under 2022 togs 39 procent av dagarna för vård av sjukt barn ut av män och 61 procent av kvinnor.

Enligt regeringens bedömning är målen för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn delvis uppfyllda.

Regeringen bedömer att den ekonomiska familjepolitikens bidrag till en god levnadsstandard för barnfamiljer är på samma nivå som under de senaste åren. Stora skillnader mellan olika barnhushåll kvarstår dock när det gäller

nivå och utvecklingen av ekonomisk standard över tid. Men utan den ekonomiska familjepolitiken hade andelen med låg ekonomisk standard varit betydligt högre.

På samma sätt gör regeringen bedömningen att familjepolitiken minskar skillnaderna i ekonomiska villkor mellan hushåll med och utan barn. Skillnader kvarstår, men familjepolitiken bidrar till en utjämning. Störst betydelse har stöden för hushåll med flera barn.

Regeringen bedömer att den ekonomiska familjepolitiken bidrar till ett jämställt föräldraskap. Det finns dock fortsatta utmaningar. Kvinnor tar ett betydligt större ansvar än män för vården av barn under de längre föräldradledigheterna. Det indikerar att föräldraskapet fortfarande inte är jämställt.

Utskottets bedömning

Utskottet konstaterar att det sedan flera år pågår en dialog mellan riksdagen och regeringen om utvecklingen av den ekonomiska styrningen. Utskottet anser att det är viktigt att arbetet med att utveckla den ekonomiska styrningen fortsätter och att det pågår en dialog mellan riksdagen och regeringen.

Utskottet konstaterar att resultatredovisningen är ett viktigt underlag för utskottets beredning av budgetpropositionen. Regeringens redovisning och bedömning av de resultat som uppnåtts ska ha en klar och tydlig struktur, eftersom detta bidrar till en ökad förståelse för hur statliga anslagsmedel används och vilka resultat de får i förhållande till de mål som riksdagen har beslutat om.

Utskottet kan konstatera att regeringens redovisning av resultaten är koncentrerad och tydligt uppdelad i tre avsnitt som korresponderar med de mål som beslutats av riksdagen. Redovisningen har ett tydligt fokus på de centrala indikatorerna och behandlar huvudsakligen resultatet av den förda politiken. Utskottet noterar att en av indikatorerna har förtydligats genom ett tillägg och det är utskottets bedömning att detta bidrar till förståelsen av hur mål och indikatorer hänger samman.

Det är positivt att flera diagram och tabeller innehåller tidsserier som möjliggör en analys över tid. Ett flertal av de tabeller och diagram som används för att illustrera resultaten delas upp på män och kvinnor så att könsskillnader åskådliggörs. Ofta görs också en uppdelning för flera olika hushållstyper och på inrikes och utrikes födda. Detta ger enligt utskottets mening goda förutsättningar att bedöma den ekonomiska familjepolitikens resultat för olika grupper.

I avsnittet om familjepolitikens bidrag till ett jämställt föräldraskap saknar utskottet ett resonemang om hur den förda politiken bidrar till måluppfyllelsen. Indikatorn visar hur föräldrar delar på föräldradledigheten, men i budgetpropositionen ges ingen förklaring till hur utformningen av föräldraförsäkringen påverkar utfallet. Utskottet anser att de orsaker som regeringen bedömer ligger bakom det aktuella utfallet i större utsträckning bör kommenteras.

Utskottet välkomnar att redovisningen av resultaten i år innehåller ett mer utvecklat resonemang om det s.k. fruktsamhetstalet. Fruktsamhetstalet visar antalet barn per kvinna och redovisas bl.a. i ett diagram. Av diagrammet framgår såväl historik som prognos fram t.o.m. 2030. Utskottet anser att redovisningen bidrar till en fördjupad förståelse för hur de volymrelaterade utgifterna påverkas.

Utskottet konstaterar att när det gäller de familjepolitiska stöden består inkomstskillnaderna mellan hushåll med och utan barn, liksom mellan olika typer av barnhushåll. Ensamstående föräldrar löper större risk för ekonomisk utsatthet, särskilt ensamstående kvinnor. Enligt utskottet är det av stor vikt att de familjeekonomiska stöden fortsätter att bidra till goda uppväxtvillkor för barn och att skillnaderna i ekonomisk levnadsstandard mellan olika barnhushåll minskar. Utskottet delar regeringens bedömning att utvecklingen mot ett mer jämställt föräldraskap, mätt som en jämn fördelning av föräldrapenning och föräldraledighet mellan kvinnor och män, har fortsatta utmaningar.

Statens budget inom utgiftsområde 12

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen anvisar anslagen för 2024 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt regeringens förslag och antar regeringens förslag till ändringar i socialförsäkringsbalken och föräldraledighetslagen. Motionärernas alternativa förslag till statens budget för 2024 inom utgiftsområde 12 avslås.

Jämför särskilt yttrande 1 (S), 2 (V), 3 (C) och 4 (MP).

Propositionen

Anslaget 1:1 Barnbidrag

Regeringen föreslår att anslaget 1:1 Barnbidrag bestäms till 33 074 824 000 kronor för 2024. Anslaget får användas för utgifter för allmänna barnbidrag, flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag. Anslaget får även användas för utgifter för tilläggsbelopp vid familjeförmåner.

Barnbidraget, som är ett generellt stöd, kompenserar för den ökade försörjningsbörda som barn medför för en familj. Allmänt barnbidrag står för ca 88 procent av utgifterna för hela anslaget. Bedömningen av anslagsbehovet görs utifrån Statistiska centralbyråns befolkningsprognoser. Antalet barn i åldern 0–16 år förväntas minska under prognosperioden, vilket innebär att utgifterna blir lägre för allmänt barnbidrag och flerbarnstillägg. Utgifterna för förlängt barnbidrag ökar svagt under perioden. Utgifterna för tilläggsbelopp beräknas ligga stabilt under prognosperioden men är osäkra på längre sikt. Sammantaget innebär detta att utgifterna för anslaget förväntas minska svagt under perioden.

Anslaget 1:2 Föräldraförsäkring

Regeringen föreslår att anslaget 1:2 Föräldraförsäkring bestäms till 50 521 438 000 kronor för 2024. Anslaget får användas för utgifter för föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning samt ålderspensionsavgift för dessa förmåner.

Utgifterna inom föräldraförsäkringen påverkas framför allt av fem faktorer: antalet barn som föds, antalet barn i befolkningen i åldern noll till tolv år, ersättningsnivåer, antalet använda dagar och fördelningen av ersättningsdagarna mellan föräldrarna. Förändringar i födelsetalen påverkar redan på kort sikt användningen av såväl graviditetspenning och föräldrapenning som de tio dagarna i samband med ett barns födelse inom den tillfälliga föräldrapenningen.

Under prognosperioden förväntas antalet födda barn minska något, liksom antalet barn i åldern noll till tolv år. Det har en sänkande effekt på utgifterna. Samtidigt förväntas prisbasbelopp och timersättning öka över tid, vilket innebär att medelersättningen höjs för förmånerna, vilket i sin tur ökar utgifterna.

För barn födda fr.o.m. 2014 har åldersgränserna i föräldrapenningen ändrats, vilket har haft en sänkande effekt på utgifterna under de senaste åren. Under perioden 2023–2025 tillkommer åldersgrupper för vilka föräldrapenning kan tas ut, eftersom det för barn födda 2014 och framåt finns möjlighet att få föräldrapenning fram till barnet är 12 år eller den senare tidpunkt då barnet avslutat det femte skolåret. Det förväntas ha en höjande effekt på utgifterna. Under 2022 var antalet födda barn mycket lågt, vilket innebär minskade utgifter för föräldrapenning. Även de inledande månaderna 2023 var antalet födda barn lågt. Antalet födda barn förväntas dock enligt SCB öka under prognosperioden. Sammantaget förväntas antalet utbetalda dagar med föräldrapenning att öka under perioden.

Inflationen påverkar prisbasbeloppet som bestämmer den högsta ersättningsnivån i föräldrapenningen. Höjt prisbasbelopp och ökade timlöner innebär att medelersättningen för föräldrapenning ökar. Mäns andel av de föräldrapenningdagar som tas ut förväntas öka, om än svagt, under perioden. Eftersom män i genomsnitt har högre löner än kvinnor har det en höjande effekt på utgifterna för föräldrapenning.

Användningen av tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn fortsätter under 2023 att vara på den förhöjda nivå som uppstod under pandemin. Antalet ersättningstillfällen har ökat något, medan ersättningslängden har minskat jämfört med 2020–2021. Antalet utbetalda dagar för vård av sjukt barn förväntas minska något under perioden, men ligga kvar på en högre nivå än vad som var fallet innan pandemin. Liksom för föräldrapenningen påverkar prisbasbeloppet och ökade timlöner ersättningsnivån för tillfällig föräldrapenning. Medelersättningen ökar därför över tid. Utgifterna för tillfällig föräldrapenning förväntas därmed öka under perioden.

Även utgifterna för graviditetspenning förväntas öka de kommande åren, som en följd av ökade timlöner och av att antalet födda barn förväntas öka.

Antalet ansökningar om graviditetspenning för risker i arbetsmiljön har återgått till de nivåer som gällde före pandemin.

I propositionen lämnas förslag om att öka antalet dubbeldagar och att de ska kunna användas under en längre tidsrymd. Dessutom föreslås att det införs en möjlighet att överlåta föräldrapenning till någon annan nära vuxen i barnets liv som inte är förälder eller därmed likställd. Anslaget föreslås därför öka med 20 miljoner kronor 2024.

Anslaget 1:3 Underhållsstöd

Regeringen föreslår att anslaget 1:3 Underhållsstöd bestäms till 2 798 382 000 kronor för 2024. Anslaget får användas för utgifter för underhållsstöd. Betalningar från bidragsskyldiga föräldrar återförs till anslaget.

Genom underhållsstödet garanterar samhället att barn till särlevande föräldrar får ett visst underhåll även när den bidragsskyldiga föräldern inte fullgör sin underhållsskyldighet. Inom underhållsstödet finns det dels en bidragsmottagande förälder – eller en bidragsmottagande ungdom över 18 år om det är fråga om ett s.k. förlängt underhållsstöd – dels en bidragsskyldig förälder.

Utgiftsutvecklingen för underhållsstödet är beroende av exempelvis antalet separationer, antalet barn i åldern 0–18 år och löneutvecklingen. Utgiftsstyrande faktorer som staten kan påverka är bl.a. stödets nivå, procentsatserna som bestämmer den bidragsskyldiga föräldrarnas betalningsskyldighet och storleken på grundavdraget för egna levnadskostnader som får göras innan betalningsskyldigheten beräknas.

Under prognosperioden förväntas antalet barn med underhållsstöd fortsätta att minska svagt. Minskningen beror huvudsakligen på att fler föräldrar reglerar underhållet för barn direkt mellan sig, exempelvis via växelvis boende. Det genomsnittliga utbetalningsbeloppet per barn och månad, oavsett barnets ålder, har ökat historiskt på grund av att andelen barn med fullt underhållsstöd har ökat och höjda ersättningsnivåer. Det genomsnittliga utbetalningsbeloppet förväntas fortsätta att öka samtidigt som de direkta inbetalningarna från bidragsskyldiga beräknas öka något. Sammantaget beräknas utgifterna för underhållsstöd öka under prognosperioden.

Anslaget 1:4 Adoptionsbidrag

Regeringen föreslår att anslaget 1:4 Adoptionsbidrag bestäms till 14 784 000 kronor för 2024. Anslaget får användas för utgifter för bidrag till kostnader för internationella adoptioner. Bidrag lämnas för adoptioner som förmedlas av en sammanslutning som är auktoriserad enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

Utgifterna för anslaget är beroende av bidragets nivå och antalet barn som kommer till Sverige genom adoption som har förmedlats av auktoriserade adoptionssammanslutningar. Även under 2022 har ansökningarna legat på en låg nivå och de förväntas ligga konstant under prognosperioden, med de

osäkerheter som en sjunkande trend och effekter av covid-19-pandemin medför.

Anslaget 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Regeringen föreslår att anslaget 1:5 Barnpension och efterlevandestöd bestäms till 1 097 900 000 kronor för 2024. Anslaget får användas för utgifter för barnpension och efterlevandestöd.

Barnpensionen är grundad på den avlidna föräldrarnas inkomst, medan efterlevandestödet är ett grundskydd för barn som får låg eller ingen barnpension. Utgifterna för anslaget är beroende av antalet barn vars föräldrar avlider, inkomstnivån hos den avlidna föräldern samt antalet barn under 18 år som har invandrat till Sverige vars ena förälder eller båda föräldrar har avlidit.

Antalet barnpensioner förväntas öka under prognosperioden eftersom antalet barn i tonåren, för vilka barnpensioner är vanligare, förväntas öka något. Medelbeloppet för barnpension, som styrs av inkomstindex, ökar också under perioden. Sammantaget innebär detta ökade utgifter för barnpension. Antalet mottagare av efterlevandestöd förväntas minska. En minskad invandring är en förklaring till färre ansökningar om efterlevandestöd. Samtidigt kommer medelbeloppet att öka till följd av ett höjt prisbasbelopp. Sammantaget väntas utgifterna för anslaget öka något under prognosperioden.

Anslaget 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag

Regeringen föreslår att anslaget 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag bestäms till 5 234 340 000 kronor för 2024. Anslaget får användas för utgifter för omvårdnadsbidrag och vårdbidrag samt statlig ålderspensionsavgift för dessa förmåner.

Utgifterna för anslaget styrs av antalet barn i åldersgruppen 0–19 år, andelen barn som det betalas vårdbidrag eller omvårdnadsbidrag för samt storleken på bidraget. Sedan den 1 januari 2019 har omvårdnadsbidrag ersatt den del av vårdbidraget som ger ersättning för barnets tillsyns- och vårdbehov. Utgifter har successivt förts över mellan anslagsdelen vårdbidrag och anslagsdelen omvårdnadsbidrag, och fr.o.m. 2023 förväntas antalet mottagare av vårdbidrag vara litet. Utgifter för vårdbidrag beräknas helt upphöra fr.o.m. 2024. Antalet mottagare av omvårdnadsbidrag förväntas öka över tid. Även prisbasbeloppet beräknas öka, vilket påverkar förmånsnivån. Utgifterna för anslaget förväntas därför öka under prognosperioden.

Anslaget 1:7 Pensionsrätt för barnår

Regeringen föreslår att anslaget 1:7 Pensionsrätt för barnår bestäms till 8 971 900 000 kronor för 2024. Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift för pensionsrätt för barnår.

Pensionsrätt för barnår kan tillgodoräknas föräldrar med barn i åldern noll till fyra år, och utgifterna påverkas därmed av hur många barn som föds. Pen-

sionsgrundande belopp för barnår fastställs utifrån det för föräldern förmånligaste av tre olika beräkningsalternativ. Beloppen som beräknas i de olika alternativen påverkas av timlöneutvecklingen, inkomstbasbeloppets utveckling och utvecklingen av den pensionsgrundande inkomsten.

Antalet barn i de yngre åldrarna förväntas minska de kommande åren, vilket innebär lägre utgifter. Samtidigt påverkar ökande timlöner och inkomstbasbelopp samt sysselsättningen utgifterna. Även regleringsbelopp som avser avvikelser mellan det preliminära belopp som har tagits ut och faktisk avgift påverkar utgifterna. Under prognosperioden beräknas utgifterna ligga relativt stabilt.

Anslaget 1:8 Bostadsbidrag

Regeringen föreslår att anslaget 1:8 Bostadsbidrag bestäms till 4 357 164 000 kronor för 2024. Anslaget får användas för utgifter för bostadsbidrag till barnfamiljer och till unga som fyllt 18 år men inte 29 år.

Bostadsbidraget för barnfamiljer består av ett bidrag till bostadskostnader, särskilda bidrag för hemmavarande barn och för barn som bor växelvis samt umgängesbidrag. Bostadsbidragets storlek bestäms av hushållets sammansättning, bostadskostnaden, bostadens storlek och den bidragsgrundande inkomsten. De särskilda bidragen och umgängesbidraget är konsumtionsstöd för barnfamiljer med låga inkomster. Utgifterna för bostadsbidraget styrs i huvudsak av utvecklingen på arbetsmarknaden och sysselsättningen. Det innebär att det framför allt är konjunkturutvecklingen som med viss eftersläpning påverkar utgifterna. Även demografiska förändringar påverkar utgifterna, t.ex. antalet födda barn.

Den största delen av bostadsbidraget betalas ut till barnfamiljer. Enligt Försäkringskassan beräknas i genomsnitt ca 128 800 hushåll beviljas bostadsbidrag under 2023, fördelat på ca 109 500 barnhushåll och ca 19 300 ungdomshushåll. Antalet barnhushåll med bostadsbidrag förväntas minska de kommande åren medan antalet ungdomshushåll med bostadsbidrag förväntas öka. I propositionen föreslås att det tillfälliga tilläggsbidraget för barnfamiljer med bostadsbidrag förlängs och betalas ut under perioden januari–juni 2024. Med anledning av förslaget ökar anslaget för 2024 med 830 miljoner kronor. Utgifterna för bostadsbidrag förväntas minska efter att det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer upphör för att sedan öka svagt till 2026. Inflation, konjunktur, arbetsmarknad m.m. kan komma att påverka och gör prognosen osäker.

Lagförslagen

Utökade möjligheter att använda dubbeldagar

Föräldrar har sedan 2012 haft möjlighet att använda föräldrapenning för samma barn och tid i högst 30 dagar under barnets första levnadsår, s.k.

dubbeldagar (12 kap. 4 a § socialförsäkringsbalken, förkortad SFB). Möjligheten infördes för att öka familjernas valfrihet och stärka förutsättningarna för en tidig och nära kontakt med barnet för båda föräldrarna.

Mot den bakgrunden och för att öka flexibiliteten för föräldrar föreslår regeringen att antalet dubbeldagar ska öka till 60 dagar. Dubbeldagarna föreslås också kunna användas fram till att barnet är 15 månader i stället för 12 månader. För barn som adopterats bör motsvarande gälla med utgångspunkt från den tidpunkt när den som adopterat barnet har fått det i sin vård. Ett fullt nyttjande innebär att 120 av de totalt 480 dagarna med föräldrapenning som föräldrarna tilldelats används vid ett barns födelse eller adoption.

Kostnaderna för införandet av dubbeldagarna bedöms till ca 20 miljoner kronor 2024. Den långsiktiga kostnadsökningen antas därefter bli ca 5 miljoner kronor per år. Införandeåret uppstår kostnaderna i första hand för att män kan förväntas öka och tidigare lägga sitt uttag något jämfört med tidigare år. Det ökade uttaget leder till att kvinnor inte antas ta ut lika mycket föräldrapenning som tidigare. Denna minskning antas dock till störst del ske när barnet blivit äldre. Skillnaden i medelersättning mellan män och kvinnor innebär en något högre kostnad. Uppskattningarna är dock enligt regeringen osäkra eftersom de bygger på antaganden om beteendeförändringar. Regeringen avser att följa upp reformen.

Förslaget medför ändringar i socialförsäkringsbalken som föreslås träda i kraft den 1 juli 2024. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för föräldrapenning som avser tid före ikraftträdandet.

En möjlighet att överlåta föräldrapenning till fler

En vårdnadshavare ska få överlåta rätten till föräldrapenning till en annan försäkrad

Rätten till föräldrapenning tillkommer den förälder som vårdar barnet, enligt föräldrabalken. Inom föräldrapenningen finns dock ett vidgat föräldrabegrepp. Enligt 11 kap. 4 § SFB likställs vissa personer med en förälder vid tillämpning av bestämmelserna om föräldrapenning. Det rör sig om förälders make som stadigvarande sammanbor med föräldern, förälders sambo, särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om barnet och blivande adoptivförälder. Det är däremot inte möjligt att överlåta den rätten till andra anhöriga, t.ex. mor- eller farförälder, en syster, en annan nära anhörig eller vän. Enligt regeringen finns det skäl att ge föräldrar fler verktyg och öka möjligheterna för föräldrar att använda föräldrapenningen flexibelt.

Regeringen föreslår att en vårdnadshavare ska få möjlighet att överlåta föräldrapenningdagar till fler personer än barnets förälder eller därmed likställd enligt dagens regelverk. Ett sådan möjlighet stärker valfriheten och kan öka förutsättningarna att kombinera familjeliv och ett högt arbetskraftsdeltagande.

Enligt regeringen saknas det skäl att begränsa kretsen av vårdnadshavare till t.ex. ensamstående eller personer i särskilt utpekade situationer. Familjer ser olika ut och har olika behov när det gäller föräldraledighet. En generell

lösning är därför värdefull och kan underlätta vardagen för fler genom att de får hjälp och avlastning i vården av barnet. Regeringen konstaterar emellertid att en utökad möjlighet att överlåta föräldrapenning kan vara särskilt viktigt för ensamstående och egenföretagare samt när fler har ett familjeansvar.

En vårdnadshavare ska enligt förslaget efter en skriftlig anmälan till Försäkringskassan få överlåta sin rätt till föräldrapenning till någon annan som är försäkrad för sådan förmån. I anmälan ska det anges vilken eller vilka ersättningsnivåer som överlåtelsen avser. Samma förfarande kommer att gälla som när en förälder avstår föräldrapenning till förmån för en annan förälder. Den som har fått rätt till föräldrapenning genom överlåtelse ska likställas med en förälder i fråga om den överlåtna förmånen. Det innebär att den person som föräldrapenning kan överlåtas till ska vara försäkrad för föräldrapenning på grund av bosättning eller arbete enligt reglerna i socialförsäkringsbalken. I likhet med vad som gäller inom den tillfälliga föräldrapenningen är överlåtelsemöjligheten inte begränsad till en person, utan flera personer kan komma i fråga för överlåtelse för samma barn.

I dag gäller att en förälder som har avstått föräldrapenningdagar till den andra föräldern vid ett senare tillfälle kan ta tillbaka dagar som inte har nyttjats (12 kap. 17 § SFB). Regeringen föreslår att detta ska gälla även för sådana dagar som överlåtits till en annan försäkrad. Vidare föreslås att den som fått rätt till föräldrapenning genom en överlåtelse inte i sin tur ska kunna få överlåta rätten till förmånen till någon annan försäkrad.

Regeringen föreslår att högst 90 föräldrapenningdagar för varje barn ska få överlåtas till en annan person än en förälder. Det tillfredsställer de flesta behov av överlåtelse till någon annan än föräldern. En förälder som har ensam vårdnad om ett barn föreslås få rätt att överlåta samtliga 90 dagar. Om föräldrarna har gemensam vårdnad om ett barn föreslås vardera föräldern få rätt att överlåta hälften av dagarna. Genom att vardera föräldern har rätt att överlåta hälften av dagarna begränsas farhågan, att män i högre utsträckning än kvinnor kommer att nyttja överlåtelsemöjligheten. Det ska inte vara möjligt att överlåta föräldrapenning för sådana dagar som är reserverade för vardera föräldrarnas uttag av föräldrapenning. Detta motsvarar vad som gäller i dag om avstående av föräldrapenning till en annan förälder.

När det gäller fördelning av föräldrapenningen mellan män och kvinnor konstaterar regeringen att de föräldrapenningdagar som inte tas ut av män, i dag i hög utsträckning i stället tas ut av den andra föräldern, oftast en kvinna. Regeringen utesluter därför inte att en del av de dagar som blir möjliga att överlåta kommer att tas ut av en annan kvinna snarare än en annan man. Att fler får möjlighet att använda föräldrapenning som annars ändå skulle ha avståttts påverkar dock endast marginellt den totala fördelningen av föräldrapenning. Vilket uttagsmönster som blir det dominerande är dock enligt regeringen svårt att förutse.

Behovet av en överlåtelsemöjlighet torde enligt regeringens mening främst vara koncentrerat till vissa familjekonstellationer och vissa särskilda situationer. Enligt regeringen bör dessa familjer få mer lika möjligheter att välja

hur de vill fördela föräldrapenningen. Fördelarna med att införa en överlåtelsemöjlighet bedöms därför som betydligt större än de eventuella negativa effekter en sådan möjlighet skulle kunna ha på fördelningen av föräldrapeningdagarna mellan män och kvinnor på ett aggregerat plan.

Risken för att marknadselement kommer att introduceras inom föräldraförsäkringen bedömer regeringen som liten. Inom den tillfälliga föräldrapenningen finns det redan möjligheter för föräldrar att låta någon annan än en förälder vårda barnet, utan att syftet med försäkringen har urholkats. Föräldrarna är fortfarande de som i hög utsträckning själva använder försäkringen och vårdar barnet. Att införa en liknande regel inom föräldrapenningen som inom den tillfälliga föräldrapenningen kan därför inte anses utgöra någon större principiell skillnad. Ett av de grundläggande kraven för rätt till föräldrapenning enligt 12 kap. 2 § SFB är att föräldern avstår från förvärvsarbete eller inte förvärvsarbetar under den tid han eller hon vårdar barnet. En egenföretagare eller någon som är anställd av ett företag kan därför inte ta emot föräldrapenning för sådant omsorgsarbete med mindre än att den personen avstår från arbete under den tid han eller hon vårdar barnet. När någon tar emot hel föräldrapenning på sjukpenningnivå krävs det att föräldern inte förvärvsarbetar alls den aktuella dagen (12 kap. 9 § SFB).

Det skulle möjligtvis kunna uppstå gränsdragningsproblem om vad som kan anses som förvärvsarbete, om någon systematiskt får föräldrapenning överlåten på sig under flera perioder i rad från flera olika föräldrar, men incidenten att använda föräldrapenning på det sättet bedömer regeringen som låga. Ersättningsnivåerna inom föräldrapenningen innebär en inkomstförlust i förhållande till annat avstått arbete, och för den som saknar en sjukpenninggrundande inkomst en förhållandevis låg inkomst av föräldrapenning. Till detta kommer att vårdnadshavarna och den som får föräldrapenning överlåten på sig ska ansöka om detta hos Försäkringskassan. Försäkringskassans handläggningstider och fasta utbetalningsdagar samt att endast ett begränsat antal dagar kan överlåtas till en annan person talar också emot att föräldrapenningen kommer att användas som ett betalningsmedel. Dessutom arbetar Försäkringskassan systematiskt med kontroller av utbetalningar och utför även slumpmässiga kontroller, exempelvis när det gäller förvärvsarbete och barns närvaro i förskola och skola före utbetalning.

En arbetstagare som har fått rätt till föräldrapenning genom en överlåtelse ska ha rätt till föräldraledighet

Den som genom överlåtelse av föräldrapenning får rätt till föräldrapenning ska enligt förslaget ha rätt att vara ledig från sitt arbete under den tid som han eller hon får sådan ersättning. Rätten till ledighet kommer att gälla för hel eller del av dag med föräldrapenning som överlåtit.

Ekonomiska konsekvenser

Regeringen anser att förslaget om en möjlighet att överlåta föräldrapenning till fler kan innebära vissa ekonomiska konsekvenser för staten. Kostnaderna

skulle kunna öka om totalt sett fler dagar med föräldrapenning används per barn som en följd av förslagen. Det är dock inte möjligt att beräkna om och i så fall i vilken omfattning så skulle ske. En ytterligare komplikation är att det är svårt att förutse vid vilken ålder på barnet en sådan extra kostnad skulle kunna uppstå. Antalet avstående av föräldrapenning till någon som likställs med förälder är i dag mycket begränsat. Givet detta görs bedömningen att inte heller antalet överlåtelser kommer att bli särskilt högt. Sammantaget bedöms därför effekten på utgifterna för föräldrapenning och därmed tillhörande statlig ålderspension att vara marginell. Förslaget innebär en viss ökad administration för Försäkringskassan i form av IT-utveckling. Försäkringskassan föreslås tillföras 2 miljoner kronor för 2024 (jfr. anslaget 2:1 Försäkringskassan utg.omr. 10). Försäkringskassans löpande administration beräknas till ca 1 miljon kronor årligen. Förslaget om överlåtelse förväntas inte innebära någon ökad måltillströmning för de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Uppföljning av förslagen

Regeringen anser att de nya reglerna bör följas upp. En central del i uppföljningen kommer att vara konsekvenserna för jämställdheten, särskild fördelning av föräldrapenning mellan män och kvinnor samt vilka effekter förslaget haft för barn. Även effekterna på löner, arbetskraftsdeltagande, inkomst och pension kommer att följas upp.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Förslaget medför ändringar i socialförsäkringsbalken och föräldraledighetslagen (1995:584) som föreslås träda i kraft den 1 juli 2024. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för föräldrapenning som avser tid före ikraftträdandet.

Förlängning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget

Ett tillfälligt tilläggsbidrag lämnas till barnfamiljer med bostadsbidrag under perioden juli 2022 t.o.m. december 2023. Tilläggsbidraget har samma utformning som det tilläggsbidrag som lämnades under delar av 2020 och 2021 med anledning av den ekonomiska situation som barnfamiljer riskerade att hamna i till följd av covid-19-pandemin. Tilläggsbidraget återinfördes i juli 2022 och förlängdes sedan t.o.m. december 2023 med anledning av ökade levnadsomkostnader bl.a. för att lindra effekterna av den senaste tidens prishöjningar och höjda levnadsomkostnader för de barnfamiljer som har lägst inkomst. Tilläggsbidraget lämnas till den som har rätt till bostadsbidrag i form av särskilt bidrag eller umgängesbidrag enligt 96 kap. 3 och 4–9 §§ SFB (96 kap. 3 a § SFB).

Mot bakgrund av den försämrade ekonomiska situation som barnhushåll med låga inkomster har fått på grund av höga levnadsomkostnader och att det inte finns några indikationer på att situationen kommer att upphöra föreslår regeringen att det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer med bostadsbidrag ska förlängas och gälla under perioden januari t.o.m. juni 2024. Tilläggsbidraget bör förlängas i oförändrad form, dvs. det ska ha samma

utformning som det tilläggsbidrag som lämnats tidigare. Det innebär att tilläggsbidraget lämnas som ett separat bidrag utanför beräkningen av det ordinarie bostadsbidraget. Bestämmelserna om tilläggsbidrag föreslås fortfarande gälla för bostadsbidrag som avser tid före den 31 december 2023. Förslaget medför en ändring i socialförsäkringsbalken.

Kostnaden för tilläggsbidraget kommer att vara högre 2023 jämfört med tidigare perioder med anledning av att tilläggsbidraget betalas ut under hela kalenderåret och eftersom det betalas ut med ett högre belopp under juli–december 2023 då en högre omräkningsfaktor gäller än vid föregående perioder. Kostnaderna bedöms uppgå till 830 miljoner kronor för 2024.

Rättelse av en hänvisning i socialförsäkringsbalken

Regeringen föreslår att en ändring ska göras i 64 kap. 34 § SFB. I paragrafens nuvarande lydelse finns en hänvisning till 33 § andra stycket. Genom en lagändring som trädde i kraft den 20 juni 2022 (prop. 2021/22:179, bet. 2021/22:SfU24, rskr. 2021/22:330) infördes ett nytt andra stycke i 64 kap. 33 § SFB vilket medförde att det tidigare andra stycket blev det tredje stycket. En följdändring i 64 kap. 34 § SFB har emellertid inte gjorts och paragrafen hänvisar därmed till fel stycke i 33 §, vilket bör rättas. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2024.

Redovisade tillkännagivanden

Riksdagen har riktat ett tillkännagivande till regeringen om överlåtelse av föräldrapenning till andra närstående (bet. 2021/22:SfU18 punkt 4, rskr. 2021/22:282). Av tillkännagivandet framgår att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att lämna förslag om att överföra föräldrapenning till andra närstående (bet. 2021/22:SfU18 s. 21). Regeringen lämnar i budgetpropositionen för 2024 förslag om att 90 dagar med föräldrapenning ska kunna överlåtas till någon annan försäkrad. Regeringen anser att tillkännagivandet genom detta är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har riktat ett tillkännagivande till regeringen om dubbeldagar (bet. 2021/22:SfU18 punkt 5, rskr. 2021/22:282). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör återkomma med förslag om fler dubbeldagar (bet. 2021/22:SfU18 s. 21–22). Regeringen lämnar i budgetpropositionen för 2024 förslag om en utökning av dubbeldagarna för att totalt 60 föräldrapenning-dagar per barn ska kunna användas som dubbeldagar. Regeringen anser att tillkännagivandet genom detta är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har riktat ett tillkännagivande till regeringen om föräldraförsäkring för företagare (bet. 2021/22:SfU18 punkt 11, rskr. 2021/22:282). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör återkomma med förslag om att det bör vara möjligt att bedriva viss begränsad administrativ verksamhet i sitt företag utan att förlora sin föräldrapenning samt förslag som gör det enklare för företagare att få sin sjukpenninggrundande inkomst (SGI) fastställd i samband med föräldraledighet (bet. 2021/22:SfU18 s. 22–23). Regeringen gör bedömningen att det redan i dag är möjligt att använda föräldrapenning i en omfattning som

möjliggör för en företagare att utföra visst arbete i sitt företag under föräldraledigheten. Regeringen anför också att förslaget som lämnas i budgetpropositionen för 2024, att det ska vara möjligt att överlåta föräldrapenning till någon annan som vårdar barnet i föräldrarnas ställe, kan underlätta för företagare som inte helt kan avstå arbete i företaget under föräldraledigheten. Regeringen anser därför att det inte är motiverat att lämna ytterligare förslag som innebär att föräldrapenning betalas ut när en förälder utför förvärvsarbete. Frågan om möjligheten att få SGI fastställd i samband med föräldraledighet behandlas i betänkandet Ett trygghetssystem för alla – Nytt regelverk för sjukpenninggrundande inkomst (SOU 2023:30), som lämnades i juni 2023. I betänkandet föreslås att SGI även ska kunna bestämmas utifrån historiska inkomster. Betänkandet bereds i Regeringskansliet. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Motionerna

Socialdemokraterna

I kommittémotion 2023/24:2624 yrkande 1 föreslår Anders Ygeman m.fl. (S) att riksdagen anvisar 3 550 000 000 kronor mer till utgiftsområde 12 än vad som föreslås i budgetpropositionen för 2024. Till anslaget 1:1 Barnbidrag anvisas 3 050 miljoner kronor mer än regeringen för utbetalning av ett extra barnbidrag under 2024 för att stärka barnfamiljers ekonomiska situation under pågående ekonomisk kris. Till anslaget 1:3 Underhållsbidrag anvisas 500 miljoner kronor för att tillfälligt höja underhållsstödet med 500 kronor under sex månader fr.o.m. den 1 januari 2024 för ensamstående föräldrar som har svag ekonomi. I yrkandena 4 och 5 föreslår motionärerna tillkännagivanden om nämnda förslag. I yrkande 6 föreslår motionärerna ett tillkännagivande om att överlåtelse av föräldrapenning endast bör omfatta ensamstående föräldrar och att överlåtelseperioden bör begränsas till 60 dagar. Föreliggande förslag i budgetpropositionen kan leda till att föräldraskapet blir mer ojämnt och för en tilltagande kommersialisering av försäkringen.

Vänsterpartiet

Nooshi Dadgostar m.fl. (V) föreslår i partimotion 2023/24:2352 att riksdagen anvisar 13 870 000 000 kronor mer till utgiftsområde 12 än vad som föreslås i budgetpropositionen för 2024. Till anslaget 1:1 Barnbidrag anvisas 9 400 miljoner kronor mer än regeringen eftersom barnbidraget föreslås höjas med 400 kronor per månad. Till anslaget 1:2 Föräldraförsäkring anvisas 2 000 miljoner kronor mer än regeringen varav 200 miljoner kronor avser förslag om en höjd grundnivå till 325 kronor per dag i föräldrapenningen och 1 miljon kronor avser höjt tak i föräldraförsäkringen så att 80 procent av löntagarna har inkomster under taket. Dessutom tillkommer 700 miljoner kronor på grund av förslag om ett nytt regelverk för sjukpenninggrundande inkomst. Till anslaget 1:8 Bostadsbidrag anvisas 2 470 miljoner kronor mer än regeringen. Anslaget

ökar med 4 100 miljoner kronor som en följd av höjd inkomst- och bostadsnadsgräns. Anslaget minskas med 700 miljoner kronor till följd av förslag om höjt tak och höjda ersättningsnivåer i socialförsäkringen samt med 100 miljoner kronor till följd av stärkt arbetslöshetsersättning. Regeringens förslag om förlängning av att det tillfälliga bostadsbidraget avvisas, vilket innebär att anslaget minskas med 830 miljoner kronor. Även i kommittémotion 2023/24:2340 av Isabell Mixter m.fl. (V) föreslås tillkännagivanden om att höja barnbidraget med 400 kronor per månad (yrkande 6), att höja taken i föräldraförsäkringen (föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning) så att 80 procent av löntagarna har inkomster under taket (yrkande 11) samt att höja grundnivån i föräldraförsäkringen till 325 kronor per dag (yrkande 12).

Centerpartiet

I kommittémotion 2023/24:2725 föreslår Martina Johansson m.fl. (C) att riksdagen anvisar 1 067 000 000 kronor mindre till utgiftsområde 12 än vad som föreslås i regeringens budgetproposition för 2024. Till anslaget 1:1 Barnbidrag anvisas 1 300 miljoner kronor mindre än regeringen till följd av motionärernas förslag om att avskaffa flerbarnstillägget för det andra barnet. Till anslaget 1:2 Föräldraförsäkring anvisas 200 miljoner kronor mindre än regeringen som en konsekvens av att motionärerna föreslår att de s.k. lägstanivådagarna avskaffas. Till anslaget 1:3 Underhållsstöd anvisas 433 miljoner kronor mer än regeringen för att stärka ensamstående föräldrars ekonomiska situation med 100 kronor per månad.

Miljöpartiet

Annika Hirvonen m.fl. (MP) föreslår i kommittémotion 2023/24:2735 yrkande 1 att riksdagen anvisar 3 400 000 000 kronor mer till utgiftsområde 12 än vad som föreslås i budgetpropositionen för 2024. Till anslaget 1:1 Barnbidrag anvisas 2 700 miljoner kronor mer än regeringen för att indexera bidraget på ett sådant sätt att det inflationssäkras. Även underhållsstödet och bostadsbidraget bör indexeras varför det anvisas 400 miljoner kronor mer än regeringen till anslaget 1:3 Underhållsstöd och 300 miljoner kronor mer än regeringen till anslaget 1:8 Bostadsbidrag. I yrkande 2 föreslår motionärerna att ändringen i föräldraförsäkringen om dubbeldagar bör utvärderas framöver. I yrkande 3 avvisas regeringens förslag om överlåtelse av föräldrapenningdagar då det riskerar att öppna för ett kommersiellt nannysystem.

Utskottets ställningstagande

Riksdagen har bestämt ramen för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn till 106 070 732 000 kronor för 2024. Utskottet ska nu bestämma nivån på de olika anslagen inom utgiftsområdet.

I budgetpropositionen framkommer att utgifterna inom utgiftsområde 12 beräknas öka något 2024 huvudsakligen till följd av förslagen till regeländringar i budgetpropositionen samt tidigare aviserade och beslutade åtgärder.

Utskottet konstaterar att barnfamiljernas ekonomiska standard har förbättrats under senare år genom höjningar eller tillfälliga förstärkningar av bl.a. barnbidraget, föräldrapenningen på grundnivå, underhållsstödet och bostadsbidraget. Utskottet noterar också att det pågår flera utredningar och annat beredningsarbete för att förbättra villkoren för barnfamiljer och att regeringen avser att se över möjligheterna att använda lägstånivådagar på arbetsfri tid i föräldraförsäkringen. Regeringen anger att en begränsning i möjligheterna att använda lägstånivådagar innebär att utgifterna förväntas minska. Av propositionen framgår vidare att regeringen avser att återkomma med förslag om att s.k. månadsuppgifter ska kunna användas som inkomstunderlag vid beräkningen av bostadsbidrag och vid betalningsskyldighet för underhållsstöd. Detta skulle ge ett mer korrekt belopp från början och bättre träffsäkerhet. Sammantaget anser utskottet inte att det finns anledning att nu indexera, generellt höja eller att avskaffa olika förmånsslag inom föräldraförsäkringen. Enligt utskottet får regeringens förslag till fördelning av anslag inom utgiftsområde 12 för 2024 anses väl avvägda.

Utskottet anser att valfriheten inom föräldraförsäkringen behöver öka och att föräldrar behöver få fler verktyg och möjligheter att använda föräldrapenningen flexibelt. Enligt utskottets mening stärker förslaget om dubbeldagar det gemensamma föräldraskapet med en tidig och nära kontakt med barnet samt ökar valfriheten och flexibiliteten i hur föräldrar önskar använda föräldrapenningen. Det är också viktigt att det ges förutsättningar för olika familjekonstellationer att kunna kombinera familjeliv med ett högt arbetskraftsdeltagande. Den föreslagna möjligheten att överlåta föräldrapenning till fler kan vara särskilt värdefull i de fall fler än två har en föräldraroll samt för ensamstående och egenföretagare som kan behöva stöd och hjälp i vården av barnet. Utskottet ser därför även positivt på förslaget om att vårdnadshavarna ska få möjlighet att överlåta sin rätt till föräldrapenningdagar till en person som inte är barnets förälder eller därmed likställd. Genom förslaget kan barnet få ökad kontakt och goda relationer med alla de vuxna som utövar en föräldraroll. Utskottet delar regeringens bedömning att överlåtelseiden bör vara 90 dagar och anser att det inte finns anledning att begränsa överlåtelseiden ytterligare eller att låta enbart ensamstående få överlåta föräldrapenning.

Utskottet kan konstatera att regeringen avser att följa upp de nya reglerna om överlåtelse av föräldrapenning. En central del i uppföljningen kommer att vara konsekvenserna för jämställdheten, särskilt fördelningen av föräldrapenning mellan män och kvinnor samt vilka effekter förslaget haft för barn. Även effekterna på löner, arbetskraftsdeltagande, inkomst och pension kommer att följas upp. Utskottet vill emellertid också understryka vikten av att regeringen noggrant följer upp att de nya reglerna används på det sätt som avses och inte i strid med reformens syfte.

Utskottet instämmer i regeringens bedömning om att det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget bör förlängas och utges under perioden januari–juni 2024.

Sammantaget anser utskottet att regeringens samtliga förslag till ändringar i socialförsäkringsbalken och föräldraledighetslagen är ändamålsenligt utformade.

Utskottet har inga invändningar mot att regeringen i budgetpropositionen redovisar två tillkännagivanden som slutbehandlade.

Utskottet tillstyrker därmed proposition 2023/24:1 utgiftsområde 12 punkterna 1–4 och avstyrker motionerna 2023/24:2340 (V) yrkandena 6, 11 och 12, 2023/24:2352 (V), 2023/24:2624 (S) yrkandena 1, 4–6, 2023/24:2725 (C) och 2023/24:2735 (MP) yrkandena 1–3.

Särskilda yttranden

1. Statens budget inom utgiftsområde 12 (S)

Anders Ygeman (S), Sanne Lennström (S), Jessica Rodén (S), Zara Leghissa (S) och Lena Bäckelin (S) anför:

Sverige befinner sig i en historiskt osäker tid. De gängrelaterade skjutningarna blir fler och brutalare. Barn mördas och mördas. Oskyldiga får sätta livet till i gängens krig om pengar och narkotika. Rysslands brutala invasionskrig i Ukraina fortsätter och den säkerhetspolitiska situationen i vår omvärld är allvarlig. Samtidigt har den nya ekonomiska verkligheten drabbat svenska hushåll med full kraft. De stigande räntorna och hyrorna har gröpt hål i hushållskassan och vanliga hårt arbetande svenskar har fått det tuffare. Särskilt hårt drabbas ensamstående föräldrar och de som redan innan krisen hade knappa marginaler. Många uppger att de inte är säkra på att de har råd att sätta näringsriktig mat på bordet till sina barn. Svensk ekonomi krymper mest i Europa och svenskarna blir fattigare – svenska löntagare har fått se tio års reallöneökningar gå upp i rök till följd av kostnadskrisen. Regeringen och Sverigedemokraterna har misslyckats med att ta kontroll över den ekonomiska krisen, säkerhetshotet och otryggheten i vårt land.

Det finns ett politiskt alternativ som sätter vanligt folk i första rummet. Det går att ge vanliga löntagare lindring när kostnadskrisen härjar som värst, samtidigt som sjukvården och skolan får de pengar som behövs för att kunna behålla lärare, sjuksköterskor och undersköterskor. Därför går vi fram med förslag om en rättvis skattesänkning för vanligt folk och en ny princip för hur välfärden ska finansieras. Det gör att vi för nästa år kan föreslå en dubblering av satsningarna på svensk sjukvård. Det är möjligt att prioritera resurser till Sveriges säkerhet – både för att trygga våra gränser och för att knäcka den grova kriminaliteten. Socialdemokraternas budgetförslag innebär en handlingskraftig politik för att ta Sverige starkare ur lågkonjunkturen, stötta vanliga familjer under kostnadskrisen, öka investeringarna för fler jobb och högre tillväxt, säkra välfärden och fortsätta samhällets gemensamma kamp mot brottsligheten.

Riksdagen har genom sitt beslut den 29 november 2023 fastställt att de samlade utgifterna för utgiftsområde 12 inte får överstiga 106 070 732 000 kronor 2024 (bet. 2023/24:FiU1, rskr. 2023/24:47). Eftersom Socialdemokraternas förslag till anslag inom utgiftsområdet ligger över den nivå kan vi inte reservera oss till förmån för detta förslag. Socialdemokraternas budgetalternativ bör ses som en helhet. Därför väljer vi att avstå från ställningstagande och lägger i stället fram ett särskilt yttrande om Socialdemokraternas politik inom utgiftsområde 12.

Socialdemokraternas förslag när det gäller statens budget finns i partition 2023/24:2654. Motionen behandlas i betänkande 2023/24:FiU1, och vårt samlade förslag framgår av reservation 5 i det betänkandet.

Förslaget till statens budget för 2024 inom utgiftsområde 12 läggs fram i kommittémotion 2023/24:2624. I motionen föreslår vi en extra utbetalning av barnbidraget under 2024 i syfte att stärka barnfamiljers ekonomiska situation. Underhållsstödet föreslås höjas med 500 kronor per månad under sex månader fr.o.m. januari 2024 för att stärka ensamstående föräldrar som har svag ekonomi.

Sammantaget anvisar vi 3 550 000 000 kronor mer än regeringen till utgiftsområde 12 för 2024.

När det gäller förslaget om överlåtelse av föräldrapenning anser vi i likhet med regeringen att livspusslet behöver förenklas för barnfamiljer. Vi delar dock remissinstansernas oro för att förslaget kraftigt skulle försämra möjligheten att nå målet om jämställt föräldraskap när fler än barnets föräldrar får tillgång till föräldraförsäkringen. Ytterligare en risk är att föräldraförsäkringen i förlängningen kommersialiseras och utvecklas till ett s.k. nannysystem. För att minska dessa risker bör möjligheten att överlåta föräldrapenning begränsas till 60 dagar och enbart omfatta ensamstående föräldrar. Ensamstående är dessutom den grupp som har störst behov av hjälp med livspusslet. När en sådan begränsad utbyggnad har utvärderats kan en utvidgning övervägas. Riksdagen bör därför besluta om att begränsa kretsen till ensamstående föräldrar och överlåtelsetiden till 60 dagar.

2. Statens budget inom utgiftsområde 12 (V)

Isabell Mixer (V) anför:

Hushållen pressas av fallande realinkomster, höga matpriser och kraftigt stigande bolåneräntor samtidigt som bank- och matjättar gör rekordvinster på konsumenternas bekostnad. Det är regeringens och Sverigedemokraternas ansvar att se till att vi tillsammans tar oss igenom krisen och att krisens bördor fördelas rättvist.

Vi står inför en välfärdskollaps. Varslen väller in över sjukhusen, äldreomsorgen är kroniskt underbemannad och lärarna får inte de resurser som behövs för att göra ett bra jobb i klassrummen. När gängvåldet terroriserar vårt samhälle med bombdåd och skjutningar behövs en regering som kavlar upp ärmarna och gör de satsningar som krävs för att sätta stopp för gängen. Socialtjänsten behöver få resurser för att se till att ungdomar på glid hamnar rätt. Budgetsatsningar måste även göras på skolan. Detta är brottsbekämpning i praktiken.

Vänsterpartiet presenterar i sin budgetmotion en helt annan inriktning än regeringen och Sverigedemokraterna – en ny kurs för ett tryggare Sverige. Den ekonomiska politiken ska inriktas mot full sysselsättning och ekonomisk jämlikhet. Bördorna av de snabba prishöjningarna måste fördelas rättvist, med

särskild hänsyn till de hushåll som har små marginaler. Bankernas och matjätarnas övervinster behöver strypas. De ska inte kunna göra vinster på hushållens bekostnad. Valfärdssektorn har under lång tid varit underfinansierad och håller nu på att vittra sönder. För att välfärden ska kunna fortsätta vara ett av samhällets grundfundament behöver den tillföras resurser så att den som behöver vård får det i tid, den som är på väg in i gängkriminalitet kan stoppas och den som är äldre kan få det stöd han eller hon behöver i vardagen. De som arbetar i förskolan och skolan eller inom sjukvården eller äldreomsorgen behöver en god arbetsmiljö och goda arbetsvillkor. Det skapas genom satsningar, inte nedskärningar.

I vårt samlade budgetförslag prioriterar vi att anvisa betydande resurser till välfärdssatsningar via generella statsbidrag. Vi prioriterar ett klimatomställningsarbete som kan ta oss till målet om nettonollutsläpp, inte i motsatt riktning. Våra välfärdssatsningar tillsammans med våra satsningar på klimatområdet påverkar i praktiken alla utgiftsområden.

Riksdagen har genom sitt beslut den 29 november 2023 fastställt att de samlade utgifterna för utgiftsområde 12 inte får överstiga 106 070 732 000 kronor 2024 (bet. 2023/24:FiU1, rskr. 2023/24:47). Eftersom Vänsterpartiets förslag till anslag inom utgiftsområdet ligger över den nivån kan jag inte reservera mig till förmån för detta förslag. Vänsterpartiets budgetalternativ bör ses som en helhet. Därför väljer jag att avstå från ställningstagande och lägger i stället fram ett särskilt yttrande om Vänsterpartiets politik inom utgiftsområde 12.

Vänsterpartiets förslag när det gäller statens budget finns i partimotion 2023/24:2385. Motionen behandlas i betänkande 2023/24:FiU1, och vårt samlade förslag framgår av reservation 6 i det betänkandet.

Förslaget till statens budget för 2024 inom utgiftsområde 12 läggs fram i kommittémotion 2023/24:2352. Vi vill se följande inriktning i politiken inom utgiftsområdet. Förslaget om förlängning av det tillfälliga höjda bostadsbidraget avstyrks. I stället stärks bostadsbidraget genom höjd inkomst- och bokostnadsgräns samt storleken på bidraget för hemmavarande barn. Barnbidraget höjs med 400 kronor per månad och föräldraförsäkringens grundnivå höjs till 325 kronor per dag. Taket i föräldraförsäkringen höjs så att 80 procent av löntagarna har inkomster under taket. Anslaget för föräldraförsäkringen ökar till följd av Vänsterpartiets förslag om ett nytt regelverk för sjukpenninggrundande inkomst för att fler ska kunna omfattas av föräldraförsäkringen. Till följd av Vänsterpartiets förslag om att stärka arbetslöshetsförsäkringen samt höja tak och ersättningsnivåer i socialförsäkringen minskar anslaget för bostadsbidrag.

Sammantaget anvisar vi 13 870 000 000 kronor mer än regeringen till utgiftsområde 12 för 2024.

När det gäller regeringens förslag om överlåtelse av föräldrapenning stödjer jag Socialdemokraternas förslag om att möjligheten att överlåta föräldrapenning endast bör omfatta ensamstående vårdnadshavare och begränsas till 60 dagar.

3. Statens budget inom utgiftsområde 12 (C)

Anders W Jonsson (C) anför:

Eftersom riksdagsmajoriteten i det förta steget av budgetprocessen har gett budgetpolitiken en annan inriktning än den vi önskar avstår jag från ställningstagande när det gäller anslagsfördelningen inom utgiftsområde 12 (bet. 2023/24:FiU1, rskr. 2023/24:47). Centerpartiets budgetalternativ bör ses som ett sammanhållet paket där inte någon eller några delar kan brytas ut och behandlas isolerat.

Centerpartiets förslag när det gäller statens budget finns i partimotion 2023/24:2733. Motionen behandlas i betänkande 2023/24:FiU1, och vårt samlade förslag framgår av reservation 7 i det betänkandet. I den motionen finns också vårt förslag till ram för utgiftsområde 12.

Förslaget till statens budget för 2024 inom utgiftsområde 12 läggs fram i kommittémotion 2023/24:2725. Underhållsstödet bör höjas för att stärka ensamstående föräldrars situation. Samtidigt bör flerbarnstillägget för det andra barnet avskaffas eftersom det minskar barnbidragets omfördelade profil samtidigt som förstärkningen av familjers ekonomi är marginell. Även lägstånivådagarna i föräldraförsäkringen bör avskaffas.

Sammantaget anvisar vi 1 067 000 000 kronor mindre än regeringen inom utgiftsområde 12 för 2024.

4. Statens budget inom utgiftsområde 12 (MP)

Annika Hirvonen (MP) anför:

Riksdagen har genom sitt beslut den 29 november 2023 fastställt att de samlade utgifterna för utgiftsområde 12 inte får överstiga 106 070 732 000 kronor 2024 (bet. 2023/24:FiU1, rskr. 2023/24:47). Eftersom Miljöpartiets förslag till anslag inom utgiftsområdet ligger över den nivån kan jag inte reservera mig till förmån för detta förslag. Miljöpartiets budgetalternativ bör ses som en helhet. Därför väljer jag att avstå från ställningstagande och lägger i stället fram ett särskilt yttrande om Miljöpartiets politik inom utgiftsområde 12.

Miljöpartiets förslag när det gäller statens budget finns i partimotion 2023/24:2689. Motionen behandlas i betänkande 2023/24:FiU1, och vårt samlade förslag framgår av reservation 8 i det betänkandet.

Förslaget till statens budget för 2024 inom utgiftsområde 12 läggs fram i kommittémotion 2023/24:2735. Vi föreslår att barnbidraget, underhållsstödet och bostadsbidraget indexeras och skrivs upp i takt med inflationen för att stärka stödet till barnfamiljer.

Sammantaget anvisar vi 3 400 000 000 kronor mer än regeringen inom utgiftsområde 12 för 2024.

Regeringen föreslår att föräldrapenning ska kunna överlåtas till fler. Detta är också en fråga som Miljöpartiet driver. Miljöpartiet anser dock att möjligheterna att överlåta ska begränsas till personer som är närstående till barnet och att det måste utformas så att det inte riskerar att leda till kommersiell verksamhet. Regeringen hävdar att risken för kommersiell verksamhet är liten. Jag delar inte den bedömningen och anser att dörren måste vara bestämt stängd till ett s.k. nannysystem som finansieras helt eller till stora delar genom föräldraförsäkringen. Riksdagen bör därför avslå regeringens förslag om överlåtelse av föräldrapenning. Vidare bör regeringens förslag om dubbeldagar följas upp för att säkerställa att reformen får önskad effekt.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2023/24:1 Budgetpropositionen för 2024 utgiftsområde 12:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1, 3.9, 3.10 och 3.12).
2. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584) (avsnitt 2.2 och 3.10).
3. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2023:440) om ändring i lagen (2022:1857) om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.3 och 3.11).
4. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2024 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt tabell 1.1.

Motioner från allmänna motionstiden 2023/24

2023/24:2340 av Isabell Mixter m.fl. (V):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om att höja barnbidraget med 400 kronor per månad och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja taken i föräldraförsäkringen (föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning) så att 80 procent av löntagarna har inkomster under taket, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör höja grundnivån i föräldraförsäkringen till 325 kronor per dag och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2352 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V):

Riksdagen anvisar anslagen för 2024 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt förslaget i tabell 1 i motionen.

2023/24:2624 av Anders Ygeman m.fl. (S):

1. Riksdagen anvisar anslagen för 2024 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt förslaget i tabell 1 i motionen.

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en extra utbetalning av barnbidraget under 2024 och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja underhållsstödet tillfälligt med 500 kronor under sex månader från och med den 1 januari 2024 och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överlåtelse av föräldrapenning endast ska omfatta ensamstående föräldrar och att överlåtelseperioden begränsas till 60 dagar och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2725 av Martina Johansson m.fl. (C):

Riksdagen anvisar anslagen för 2024 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt förslaget i tabellen i motionen.

2023/24:2735 av Annika Hirvonen m.fl. (MP):

1. Riksdagen anvisar anslagen för 2024 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt förslaget i tabell A i motionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändringen i föräldraförsäkringen om dubbeldagar bör utvärderas framöver för att säkerställa att reformen fått önskad effekt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen avslår regeringens förslag om överlåtelse av föräldradagar som riskerar att öppna upp för kommersiellt nannysystem i föräldraförsäkringen.

BILAGA 2

Regeringens och motionärernas anslagsförslag

Anslag för 2023 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Tusental kronor

Anslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen			
		S	V	C	MP
1:1 Barnbidrag	33 074 824	3 050 000	9 400 000	-1 300 000	2 700 000
1:2 Föräldraförsäkring	50 521 438	±0	2 000 000	-200 000	±0
1:3 Underhållsstöd	2 798 382	500 000	±0	433 000	400 000
1:4 Adoptionsbidrag	14 784	±0	±0	±0	±0
1:5 Bampension och efterlevandestöd	1 097 900	±0	±0	±0	±0
1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag	5 234 340	±0	±0	±0	±0
1:7 Pensionsrätt för barnår	8 971 900	±0	±0	±0	±0
1:8 Bostadsbidrag	4 357 164	±0	2 470 000	±0	300 000
Summa för utgiftsområdet	106 070 732	3 550 000	13 870 000	-1 067 000	3 400 000

BILAGA 3

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 12 kap. 1 och 4 a §§ och 64 kap. 34 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fyra nya paragrafer, 11 kap. 4 a § och 12 kap. 17 a–17 c §§, och närmast före 11 kap. 4 a § och 12 kap. 17 a och 17 c §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.Utvidning för föräldrapenning

4 a §

I fråga om föräldrapenning för en försäkrad som har fått rätt till sådan förmån genom överlåtelse enligt 12 kap. 17 a § likställs den försäkrade med en förälder.

12 kap.1 §¹

I detta kapitel finns bestämmelser om

- rätten till föräldrapenning i 2–11 §§,
- förmånstiden i 12–13 §§,
- vem som får föräldrapenningen i 14–17 §§,
- ersättningsnivåer i 18–24 §§,
- beräkning av föräldrapenning på sjukpenningnivån i 25–31 §§,
- beräkning av antalet dagar med rätt till föräldrapenning i 32–34 §§,
- föräldrapenning för de första 180 dagarna i 35–38 §§,
- föräldrapenning efter 180 dagar i 39–41 §§,
- föräldrapenning för tid efter barnets fjärde levnadsår i 41 a–41 h §§, och
- föräldrapenning vid flerbarnsfödelse i 42–46 §§.

4 a §²

Föräldrapenning får för samma barn och tid lämnas till båda föräldrarna samtidigt i högst 30 dagar under barnets första levnadsår, räknat från barnets födelse eller därmed likställd tidpunkt. Detta gäller endast dagar för vilka det inte för någon av föräldrarna finns hinder enligt 17 § andra stycket mot att avstå

Föräldrapenning får för samma barn och tid lämnas till båda föräldrarna samtidigt i högst 60 dagar under 15 månader, räknat från barnets födelse eller därmed likställd tidpunkt. Detta gäller endast dagar för vilka det inte för någon av föräldrarna finns hinder enligt 17 § andra stycket mot att avstå

¹ Senaste lydelse 2013:999.

² Senaste lydelse 2011:1082.

föräldrappening till förmån för den andra föräldern. föräldrappening till förmån för den andra föräldern.

Bestämmelser om ansökan i fall som avses i första stycket finns i 110 kap. 5 a §.

Överlåtelse av rätten till föräldrappening

17 a §

En förälder kan genom skriftlig anmälan till Försäkringskassan överlåta rätten till föräldrappening till någon annan som är försäkrad för sådan förmån. Detta gäller dock inte föräldrappening för sådan tid som avses i 17 § andra stycket.

I anmälan ska det anges vilka ersättningsnivåer enligt 18 § överlåtelsen avser.

En försäkrad som har fått rätt till föräldrappening genom en överlåtelse får inte i sin tur överlåta förmånen eller avstå den enligt 17 §.

17 b §

Högst 90 dagar för varje barn får överlåtas. Om föräldrarna har gemensam vårdnad om ett barn, har vardera föräldern rätt att överlåta högst 45 dagar.

Återtagande av avståendet eller överlåtelsen

17 c §

En förälder som har avstått eller överlåtit rätten till föräldrappening får återta avståendet eller överlåtelsen för dagar som inte har utnyttjats.

64 kap.

34 §

Om talan enligt 33 § *andra* stycket väcks, får någon uppgörelse om skadeståndsskyldigheten inte träffas utan pensionsspararens samtycke.

Om talan enligt 33 § *tredje* stycket väcks, får någon uppgörelse om skadeståndsskyldigheten inte träffas utan pensionsspararens samtycke.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024 i fråga om 64 kap. 34 § och i övrigt den 1 juli 2024.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för föräldrappening som avser tid före ikraftträdandet.

2 Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

Härigenom föreskrivs att 3, 5 och 6 §§ föräldraledighetslagen (1995:584) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Det finns följande *sex* former av föräldraledighet för vård av barn *m.m.*:

1. Hel ledighet för en *kvinnlig* arbetstagare i samband med *hennes barns* födelse och för amning (mammaledighet, 4 §).

2. Hel ledighet för en förälder tills barnet blivit 18 månader eller, under förutsättning att föräldern *då har* hel föräldrapenning, *för tid därefter* (hel ledighet med eller utan föräldrapenning, 5 §).

3. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel eller en åttondel medan föräldern *har* tre fjärdedels, halv, en fjärdedels respektive en åttondels föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning, 6 §).

4. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel tills, i huvudfallet, barnet fyllt åtta år (delledighet utan föräldrapenning, 7 §).

5. Ledighet för en arbetstagares tillfälliga vård av barn (ledighet med tillfällig föräldrapenning *m.m.*, 8 §).

6. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel om det för barnet lämnas omvårdnadsbidrag (ledighet med omvårdnadsbidrag, 9 §).

Särskilda bestämmelser om ledighet och omplacering för *kvinnliga* arbetstagare som väntar barn, nyligen fött barn eller som ammar finns i 18–21 §§.

Det finns följande former av föräldraledighet:

1. Hel ledighet för en arbetstagare i samband med *barnets* födelse och för amning (mammaledighet, 4 §).

2. Hel ledighet för en förälder tills barnet *har* blivit 18 månader eller *för tid därefter* under förutsättning att föräldern *då får* hel föräldrapenning *samt hel ledighet för en arbetstagare som utan att vara förälder får hel föräldrapenning* (hel ledighet med eller utan föräldrapenning, 5 §).

3. Ledighet för en förälder *eller annan arbetstagare* i form av förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel eller en åttondel medan föräldern *eller arbetstagaren får* tre fjärdedels, halv, en fjärdedels respektive en åttondels föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning, 6 §).

Särskilda bestämmelser om ledighet och omplacering för arbetstagare som väntar barn, nyligen *har* fött barn eller som ammar finns i 18–21 §§.

5 §²

En förälder har rätt att vara helt ledig för vård av barn till dess barnet är 18 månader. En arbetstagare som har adopterat ett barn eller tagit emot ett barn i avsikt att adoptera det har rätt att vara helt ledig i 18 månader från den tidpunkt då arbetstagaren fick barnet i sin vård. Arbetstagarens rätt till sådan ledighet upphör dock när barnet har fyllt 8 år eller

En förälder har rätt att vara helt ledig för vård av barn till dess barnet är 18 månader. En arbetstagare som har adopterat ett barn eller tagit emot ett barn i avsikt att adoptera det har rätt att vara helt ledig i 18 månader från den tidpunkt då arbetstagaren fick barnet i sin vård. Arbetstagarens rätt till sådan ledighet upphör dock när barnet har fyllt *åtta* år

¹ Senaste lydelse 2018:1266.

² Senaste lydelse 2018:1291.

vid den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret. Vid adoption av arbetstagarens makes eller sambos barn har arbetstagaren inte rätt till ledighet utöver vad som skulle ha gällt om adoptionen inte hade skett.

En förälder har därutöver rätt att vara helt ledig medan föräldern får hel föräldrapenning enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken.

Under den tid då en förälder får tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken har föräldern rätt till förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel respektive en åttondel.

eller vid den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret. Vid adoption av arbetstagarens makes eller sambos barn har arbetstagaren inte rätt till ledighet utöver vad som skulle ha gällt om adoptionen inte hade skett.

En förälder har därutöver rätt att vara helt ledig medan föräldern får hel föräldrapenning enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken. *Samma rätt har en arbetstagare som utan att vara förälder får hel föräldrapenning efter en överlåtelse enligt 12 kap. 17 a § socialförsäkringsbalken.*

6 §³

Under den tid då en förälder får tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken har föräldern rätt till förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel respektive en åttondel. *Samma rätt har en arbetstagare som utan att vara förälder får tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning efter en överlåtelse enligt 12 kap. 17 a § socialförsäkringsbalken.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

³ Senaste lydelse 2010:1263.

3 **Förslag till lag om ändring i lagen (2023:440) om ändring i lagen (2022:1857) om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken**

Härigenom föreskrivs att punkt 1 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2023:440) om ändring i lagen (2022:1857) om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Förslagens lydelse

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.